

שיעורים בכללי התלמוד

שיעור 23 – אלא

1. הליכות עולם שער ב פרק ב (סע' ג)

כשהגמרא מתרץ תירוץ אחד וסתרינן ליה והדר בעי לפרוקי פירוקא אחרינא אמרינן בתירוץא בתרא אלא, שלשון אלא מורה שהתירוץ הראשון לעולם דחוי שכך משמע לא כך אלא כך, ודוקא כשהמתרץ אינו המקשה אבל כשהרב המתרץ הוא היה המקשה בעצמו שייך לומר אלא ואף על פי שלא קדם לו תירוץ אחר. ובשבת בפרק במה אשה גבי אלו חוצצין מתקיף לה רב יוסף וכו'. וכתבו התוספות ז"ל לפי שרב יוסף עצמו היה מקשה שייך לומר אלא וכן בהרבה מקומות

2. שבת נז א

תנן התם, ואלו חוצצין באדם: חוטי צמר וחוטי פשתן, והרצועות שבראשי הבנות. רבי יהודה אומר: של צמר ושל שער - אין חוצצין, מפני שהמים באין בהן. אמר רב הונא: וכולן בראשי הבנות שנינו. מתקיף לה רב יוסף: למעוטי מאי? אילימא למעוטי דצואר, ודמאי? אילימא למעוטי דצמר, השתא רך על גבי קשה חוצץ - רך על גבי רך מיבעיא! ואלא למעוטי דחוטי פשתן, השתא קשה על גבי קשה חוצץ, קשה על גב רך מיבעיא! אלא אמר רב יוסף: היינו טעמא דרב הונא, לפי שאין אשה חונקת את עצמה. איתיביה אביי: הבנות יוצאות בחוטין שבאזניהן, אבל לא בחבקינן שבצואריהן, ואי אמרת אין אשה חונקת עצמה חבקינן שבצואריהן אמאי לא? - אמר רבינא: הכא בקטלא עסקינן, דאשה חונקת את עצמה, דניחא לה שתראה כבעלת בשר.

3. כללי הגמרא שם

ומ"ש בשם התוס' ז"ל לפי שרב יוסף עצמו היה מקשה שייך לומר אלא וכו'. לי נראה לתרץ בענין אחר דשאני התם שכשרב יוסף הקשה לרב הונא אמר אילימא ולכן יבא לשון אלא יפה דהכי קאמר מאי טעמא דרב הונא אילימא כך וכך כאילו תירץ תירוץ אחר וסתר אותו, וכעין זה יש לומר בפרק האיש מקדש (קידושין מג א) גבי שליח לדבר עבירה מכלל דלת"ק אפי' בדיני שמיים פטור אלא דינא רבה ודינא זוטא איכא בינייהו דוק ותשכח.

4. יבין שמועה שם

דע שתירוץ הרב הוא כולל. ומצאתי לו ראייה נצחת משני מקומות בגמרא דלא שייך תירוץ התוספות רק תירוץ.

5. בבא קמא יג א

גופא: ומעלה מעל בה' - לרבות קדשים קלים, שהם ממונו, דברי רבי יוסי הגלילי; בן עזאי אומר: לרבות את השלמים; אבא יוסי בן דוסתאי אומר: לא אמר בן עזאי אלא בבכור בלבד. אמר מר, בן עזאי אומר: לרבות את השלמים. למעוטי מאי? אילימא למעוטי בכור, השתא ומה שלמים שטעונים סמיכה ונסכים ותנופת חזה ושוק, אמרת ממון בעלים הוא, בכור מבעיא? אלא אמר רבי יוחנן: למעוטי מעשר; כדתניא: בבכור נאמר לא תפדה, ונמכר תם חי ובעל מום חי ושחוט, במעשר נאמר לא יגאל, ואינו נמכר לא חי ולא שחוט, לא תם ולא בעל מום.

6. מכות ח ב

הכל גולין על ידי ישראל וכו'. הכל גולין על ידי ישראל לאיתווי מאי? לאיתווי עבד וכותי. תנינא להא דת"ר: עבד וכותי גולה ולוקה ע"י ישראל, וישראל גולה ולוקה ע"י כותי ועבד. בשלמא עבד וכותי גולה ע"י ישראל ולוקה, גולה - דקטליה, ולוקה - דלטייה; אלא ישראל גולה ולוקה ע"י כותי, בשלמא גולה - דקטליה, אלא לוקה אמאי? דלטייה, ונשיא בעמך לא תאור - בעושה מעשה עמך! אלא אמר רב אחא בר יעקב: כגון שהעיד בו והוזם. דכוותיה גבי עבד שהעיד בו והוזם, עבד בר עדות הוא? אלא אמר רב אחא בריה דרב איקא: הכא במאי עסקינן - כגון שהכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה, דא"ר אמי א"ר יוחנן: הכהו הכאה שאין בה שוה פרוטה - לוקה, ולא מקשינן הכאה לקללה.

7. רשב"א שבת קג א

אלא אביי ורבא דאמרי תרוייהו שכן מרדדי טסי המשכן עושין כן. יש לפרש דאביי ורבא על רבה ורב יוסף פליגי, ואמרו דאינו מחמת שמאמן ידו אלא כן היתה מלאכה במשכן והיינו דאמרין אלא, אבל רבינו הא"י גאון ז"ל פירש דאביי ורבא לפרש דברי רבה ורב יוסף אתו, דאינו כמו שאתה סבור דמפני שמאמן את ידו לעשות מלאכה קא אמרי, אלא מפני שמאמן את ידו לכיון להכות באותה מלאכה עצמה שהוא עושה, וזה מכלל המלאכה היא כדי שיעשה מלאכתו בתיקון, ואינו דומה לנטל את המגל לקצור ואינו קוצר אלא התחלת המלאכה הוא כדאמרן.

8. רש"י בבא קמא לז ב

א"כ - דליפטר בא נכתביה גבי מועד אבל הקדש בהדיוט פטור דהקדש אפילו בכלל מועד לא היה דליכא למימר והועד בבעליו וכ"ש בתם דכתיב וכי יגוף שור איש, לשון אחר מפי המורה אלא אמר ר"ל הכל היו בכלל נזק שלם האי אלא לאו לאפוקי מכולה מלתא דלעיל קאתי אלא לאפוקי ק"ו קאתי וארעהו דוקא סמך וה"ק אלא אמר ר"ל פטור דהקדש בהדיוט כדקאמרי' דרעהו דוקא אבל חיוב דהדיוט בהקדש לאו בק"ו אתיא דא"כ פרכינן דיו אלא היינו טעמא דחייב דאע"ג דרעהו דוקא ליכא למדרשיה גבי הדיוט תם שנגח הקדש לפטורא דהכל היו בכלל נזק שלם של מועד אחד הדיוט בהדיוט ואחד הדיוט בהקדש דכתיב במועד שלם ישלם שור וגו' ולא פרט הכתוב כאן רעהו לפטור הדיוט בהקדש ומדלא פרט לפטורא במועד ש"מ כשפרט לך רעהו בתם לא לפטור הדיוט בהקדש בא אלא להחמיר עליו לחייב הדיוט תם נזק שלם להקדש וללמדך שלא להוציא תם מכלל מועד אלא בשור רעהו דאי לפוטרו לגמרי בא נכתביה לפטורא גבי מועד אבל דהקדש בהדיוט כיון דרעהו דוקא לא היה בכלל נזק שלם דכיון דהקדש תם לגמרי פטור דהא ליכא למדרשיה כדרשינן גבי הדיוט ולמימר רעהו הוא דתם משלם חצי נזק דהא אין רעהו להקדש ועל כרחך לגמרי קא ממעט ליה הלכך הקדש מועד נמי לא היה בכלל נזק שלם דכי היכי דתם פטור מועד נמי פטור דכי כתיב במועד נזק שלם היכא דמיחייב חצי נזק בתמותו כתיב דאתם דלעיל קאי או נודע כי שור נגח הוא.